ESBJERG

BY- OG ERHVERVSØKONOMISKE OVERSIGTER

ESBJERG STATSSKOLES AULA med maleren Niels Lergårds vægmaleri, der symboliserer livet, arbejdet og kunsten.

Statsskolen, der huser Vestjysk Musikkonservatorium, er ofte rammen om store musikbegivenheder.

På podiet ses et udsnit af de 74 medlemmer af Esbjerg kommunale skolevæsens pigekor og strygeorkester.

12. ÅRGANG NR. 1 . JUNI 1955

Det er naturligt, at Esbjerg, så ung den er, markerer, når en af dens store virksomheder har bestået i 50 år. Artiklen om Esbjerg tovværksfabrik beretter om en virksomhed, der fra en beskeden begyndelse har udviklet sig til en for landet betydende virksomhed.

Den næste artikel fortæller om landets mest moderne og særprægede højskole, Esbjerg højskole, der så at sige som en fugl Phønix er opstået efter den tidligere Esbjerg arbejderhøjskole, der på et tidligt tidspunkt af krigen blev beslaglagt af besættelsesmagten. Som det fremgår af den nye forstanders redegørelse, agter man at eksperimentere med nye undervisningsmetoder, der i højere grad skulle tilfredsstille behovet for spænding og fantasi.

Interessentskabet »Vestkraft« har til formål at dække Vestjyllands elektricitetsbehov, et område på ca. 6000 km^2 med ca. 320.000 mennesker. Produktionscentret, der ligger i Esbjerg, er undergået en kolossal udvikling, men der er planer om en større udbygning, der skulle være gennemført i løbet af 1958. Om denne storvirksomhed fortælles i den næste artikel.

Endvidere er der en artikel om »Et skolevæsen i vækst«. Det vil utvivlsomt overraske mange, at skolerne i Esbjerg skal kunne rumme ca. 17 % af befolkningen, ikke mindst i betragtning af, at den tilsvarende procent i andre byer ligger på 10—13. Det kan derfor heller ikke undre, at behovet for nye undervisningslokaler er særlig stort i Esbjerg.

Endelig gives der nogle oplysninger fra kommunens arbejdsmark og lidt befolkningsstatistik, hvoraf fremgår, at Esbjerg nu har over 50.000 indbyggere.

Borchorst

stadsdirektør.

»Esbjerg«

er udgivet af Esbjerg byråd og Esbjerg erhvervsråd og redigeret af stadsdirektør Borchorst og erhvervsrådssekretær Ejgil Rasmussen.

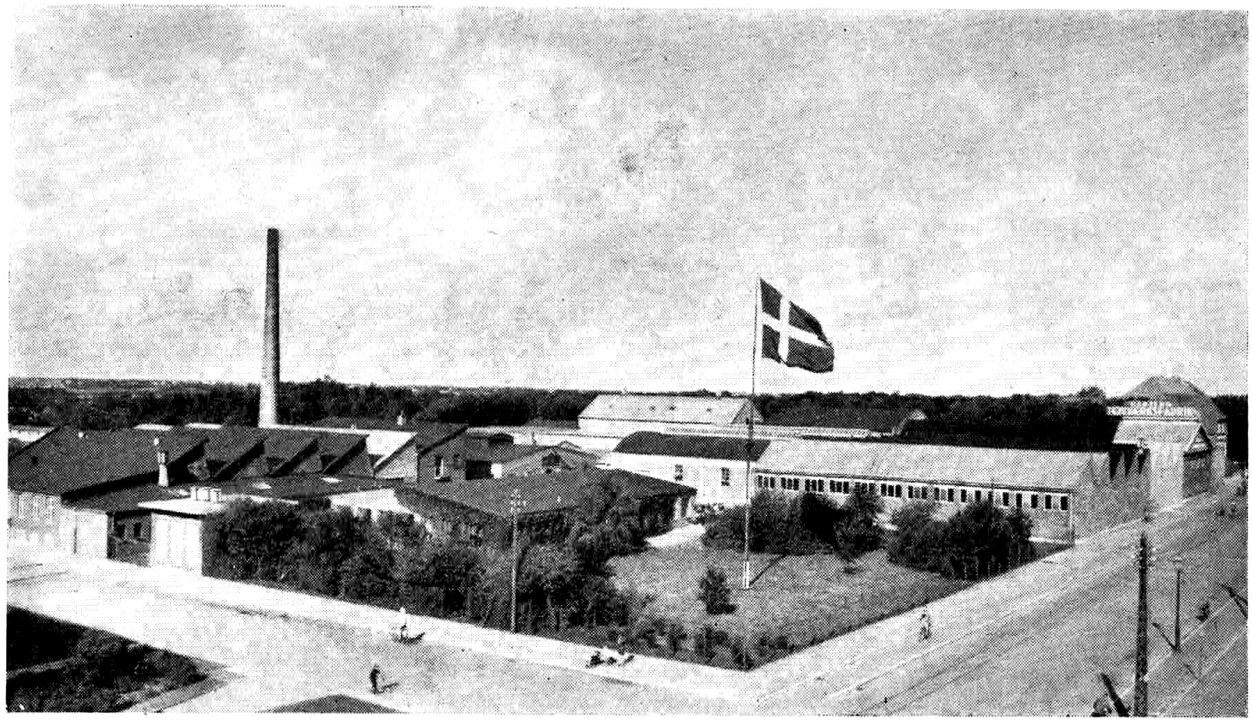
Heftet bringer by- og erhvervsøkonomiske artikler og oversigter fra Esbjerg by. Det udsendes gratis til interesserede ved henvendelse til ekspeditionen: Esbjerg erhvervskontor, Torvet, telefon 2579.

I næste nr.

vil vi bl. a. bringe artikler om det store sildefiskeri, der foregår fra Esbjerg og om det nye Esbjergmusæum.

Indhold

Forord ..... side 2
Esbjerg tovværksfabrik ..... » 3
Esbjerg højskole ..... » 8
Vestkraft ..... » 12
Et skolevæsen i vækst ..... » 17
Fra kommunens arbejdsmark ..... » 22
Befolkningsstatistik ..... » 23

Esbjerg Tovværksfabriks
udvikling gennem 50 år

ET MODERNE EVENTYR OM KONSULENS REBERBANE, DER BLEV EN STORVIRKSOMHED

Det er altid en god ting at have noget solidt at holde sig til. Derfor vil vi i denne artikel holde os til Esbjerg tov, som gennem 50 år har vist sig af en kvalitet, der har gjort det kendt ikke blot i Danmark, men i en lang række lande. Så har vi med det samme den bekendte røde tråd, der ikke gerne må savnes i en artikel. Samme røde tråd findes som garanti for kvalitet i Esbjerg tov.

Initiativ og fremsyn.

Beretningen om Esbjerg Tovværksfabrik, der den 8. februar i år markerede sit 50 års jubilæum, er historien om, hvad initiativ og fremsyn, personificeret i konsul Ditlev Lauritzen, har betydet for en by. Få enkeltpersoner har haft en så afgørende indflydelse på Esbjerg bys opvækst som konsul D. Lauritzen, der startede Esbjerg Tovværksfabrik den 8. februar 1905.

Fabrikkens historie er også fortællingen om energisk arbejde og sejg udholdenhed parret med optimistisk tro, kort sagt konsul Broegaards utrættelige indsats gennem næsten alle 50 år. Siden 1911 som fabrikkens administrerende direktør.

Disse to mænd skabte storvirksomheden Esbjerg Tovværksfabrik.

Begyndelsen.

Som alt stort begyndte også denne virksomhed i det små: Et langt træskur på en mark ved Vardevej som reberbane, og en rebslager blev ansat. Der var dog den forskel på konsul Lauritzens reberbane og landets mange andre, at banen i Esbjerg

var en lukket bane med hestegang til at drive hjulene. Førhen havde man kun kendt åbne baner. Ellers var det et håndspinderi, som man havde kendt det i århundreder. Hovedproduktionen var fiskeritovværk og landbrugsreb.

Konsul D. Lauritzen var de store liniers mand. Han havde bl. a. en stor dampskibsflåde og adskillige fiskekuttere, og derfor fik han tanken selv at fabrikere det tovværk, der var brug for. Konsulen havde blik for at knytte de rette folk til sig og sin virksomhed. I 1908 hentede han manden bag Esbjerg Tovværksfabrik i dag, konsul, direktør M. A. Broegaard, til Esbjerg fra Langeland, og nu begyndte den udvikling, der har fortsat til denne dag. Forinden havde maskinerne og en ny fabrikation dog i 1907 holdt deres indtog.

Et vanskeligt arbejde.

Den nye mand, M. A. Broegaard, var engageret som rejsende for at skaffe kunder uden for det lokale marked. På sin cykle trampede han landet rundt og skaffede kunder til Danmarks yngste rebslagervirksomhed. Der fandtes på dette tidspunkt adskillige gamle rebslagerier rundt i landet, så vilkårene var ikke lette. Men Broegaard gav ikke op, og i løbet af 4 år var omsætningen fordoblet.

Nye fabrikationsmetoder.

Foruden de mange vanskeligheder, den nye industri havde at kæmpe sig gennem, ramtes fabrikken omkring årsskiftet 1909 af en brand, der gav en højst uønsket pause på 4—5 måneder. Men man arbejdede ufortrødent videre. Den 8. november 1909 omdannedes det oprindelige interessentskab til et aktieselskab med M. A. Broegaard som merkantil direktør og konsul Lauritzen som formand for bestyrelsen.

Maskiner og nye fabrikationsmetoder, som indførtes 1907, gav en stor produktion. Efter genopførelsen af fabrikken fra grunden efter branden kunne produktionen yderligere sættes i vejret, og i 1914 var virksomhedens omsætning 3 gange så stor, som den havde været før 1910.

En rivende udvikling.

Årene indtil udbrudet af den første verdenskrig og krigsårene 1914—18 var gode år for tovværksfabrikken takket være heldige og rigtige dispositioner, hvorved fabrikken rådede over så store partier råvarer, at der kunne køres med fuld drift. Det var først i 1918, lagrene slap op, og papirspinding måtte optages.

Det var år med store forbedringer og en stor udvikling. Et nyt dampanlæg blev installeret, og det gav billigere drift. Man kunne yderligere hjælpe byen med elektrisk strøm, da det kneb for det kommunale værk. Nye lagerbygninger opførtes, der byggedes til og udvidedes, og mange nye maskiner anskaffedes. Stadig steg produktion og omsætning.

Denne udvikling fortsattes til udbrudet af den anden verdenskrig 1939. Også den gamle reberbane fra 1905, som gjorde tjeneste i over 30 år, blev fornyet efter en brand i 1936. Den nye i eternit og jernbeton opførte reberbane er med sine 300 meter landets længste reberbane.

Esbjerg Tovværksfabrik var en af de første fabrikker, der i 1933 indførte moderne tovværksmaskiner til fabrikation af fiskeri- og skibstovværk, som hidtil for størsteparten var blevet slået på reberbanen.

Vanskelige krigsår.

Den anden verdenskrig 1939—45 betød nye store vanskeligheder for fabrikken, navnlig efter besættelsen 9. april 1940, selv om det inden besættelsen var lykkedes at få ret gode forsyninger frem af såvel manila- som sisalhamp. Alligevel tømtes lagrene hurtigt, og ledelsen var straks ved krigens begyndelse gået i gang med overvejelser om erstatningsvarer.

Der blev anskaffet maskiner bl. a. til oparbejdning af gammelt høstbindegarn. Videre foretoges eksperimenter med spinding af hør, og man fandt frem til en blanding af sisal og hør, som maskinerne kunne spinde til høstbindegarn. Enkelte år under krigen var hørforbruget en trediedel af den normale sisalmængde til høstbindegarn. I 1941 for-

Fra tovværks-slåsalen

søgte man med papir til høstbindegarnet, og i 1942 var 50 pct. af denne vare af papir, og i 1944 kulminerede papirgarnsfabrikationen med 64 pct.

Mere vanskeligt var det at erstatte manilahampen til skibs- og fiskeritovværk. Der var navnlig fortsat et stort behov for vodtov til nordsøfiskeriet, som ikke var standset af krigen. Det varede ikke længe, før vodtovet måtte fabrikeres af dansk hør og hamp, som, behandlet med kemikalier, var en brugelig erstatning.

Ved siden af de mange forsøg på fabrikken under krigen måtte der også gøres et stort arbejde for at skabe interesse for dyrkning af hør og hamp. Hørren førte ikke til store resultater, hvorfor man satte så meget kraftigere ind på at skabe interesse for hampdyrkning. Der opnåedes også gode resultater. Produktionen blev trods vanskelighederne opretholdt, og landbrug og fiskeri blev forsynet med nødvendige produkter.

Efter krigens slutning gik det kun langsomt med tilførsler af råvarer, og det var først fra 1949, der igen kunne leveres rent sisalhøstbindegarn, mens manilahampen kom igen i 1947, hvorefter det danske forbrug af skibs- og fiskeritovværk atter kunne dækkes med kvalitetsprodukter.

Øget kapacitet.

Den anden verdenskrig med alle dens besværligheder betød ikke noget afbræk i tovværksfabrikkens udvikling. Udvidelserne fortsattes med tilbygning til spinderiet, opførelse af nyt driftskontor, lagerbygning og et stort marketenderi med spiselokaler, omklædningsrum, garderober og bad for personalet. Videre udarbejdedes planer for hårdfiberspinderiets udvidelse, og midt i 1945 bestiltes nye forberedelses- og spindemaskiner, hvorefter man rådede over 2 selvstændige systemer, et for høstbindegarn og et for reb og tovværk. Kapaciteten øgedes, så fabrikken fra 3-holds drift kunne gå over til 2-holds drift. Produktionsevnen er sat yderligere i vejret i de seneste år helt op til jubilæumsåret.

Mange maskiner er udskiftet med nye og mere moderne, lokalerne er stadig udvidet ved nye tilbygninger, og Esbjerg Tovværksfabrik står i dag som en så moderne fabrik for høstbindegarn, fiskeritovværk, skibstovværk, landbrugsreb og alle de andre produkter, der fremstilles, at der næppe findes nogen mere moderne fabrik herhjemme eller i udlandet.

Skibs- og fiskeritovværk.

Et par tal fra fabrikkens salgskurve fortæller lidt om den enorme udvikling, fabrikken har gennemgået. I 1908, da mekaniseringen indførtes, lå salget i de første år omkring 160.000 kg. I 1954 var salget ca. 4.500.000 kg, hvilket vil sige en 25-dobling. Dette har selvsagt kun kunnet lade sig gøre ved at lægge vægten på kvaliteten.

Den ene grundstamme i tovværksfabrikkens første produktion var skibs- og fiskeritovværk, ret naturligt med beliggenhed i Danmarks største fiskerihavneby, og lige så naturligt var det, at fabrikken netop optog fremstillingen af et vodtov.

Dette vodtog indregistreredes allerede 1914 under navnet »Herkules«, og i hver trosse indspandtes en rød tråd. Navnet »Herkules« og den røde tråd er garanti for ekstra kvalitet. Det er da også således, at mere end halvdelen af det vodtov, der sælges i Danmark, kommer fra Esbjerg. I 1937 optoges fabrikationen af trawltwine, der anvendes af vodbinderne til snurrevod og trawl. Før 1937 blev hele forbruget af trawltwine importeret, men Esbjerg Tovværksfabrik sikrede sig hurtigt størsteparten af det danske marked. Siden 1938 er salget af denne vare femdoblet, og importen er helt ophørt.

Skibstovværk havde navnlig grundlæggerens, konsul D. Lauritzens, bevågenhed som skibsreder, og salget af dette produkt er fortsat øget, skønt skibsfarten i stort omfang er gået over til at benytte stålwire. Esbjerg Tovværksfabriks omsætning af skibstovværk var i 1954 6 gange større end i 1922. Også for denne vare indførtes »Herkules«-kvaliteten med den røde garantitråd indspundet. Adskillige danske og en del udenlandske rederier anvender faktisk kun »Herkules« til svære fortøjningstrosser.

Produkter til landbruget.

Landbrugsreb og høstbindegarn er den anden grundstamme i produktionen. Fra starten og til omkring 1945 var landbrugsreb en stor artikel, men elektriske hegn og landbrugets mekanisering har nu nedsat forbruget.

Høstbindegarnet er et kapitel for sig i fabrikkens historie. Som den første i Danmark begyndte Esbjerg Tovværksfabrik for 45 år siden produktionen af høstbindegarn, men landmændene var til at begynde med skeptiske. Det var amerikanske bindere, man brugte, og man brugte amerikansk garn, fordi man ikke troede, der var andet, der duede. Gennem et sejgt pionerarbejde lykkedes det fabrikken at lære danske landmænd at bruge dansk høstbindegarn. Fra 1921 steg produktionstallet for denne vare stærkt, og det var ikke mindst denne produktion, der i årene efter 1921 var medvirkende til Esbjerg Tovværksfabriks store vækst. Importen af høstbindegarn stoppede efterhånden, således at Danmark fra omkring 1930 var selvforsynende, og Esbjerg fabrikkens årlige produktion af høstbindegarn, som var 100.000 kg i 1921, var oppe på 2.000.000 kg i 1954. Det var en 20-dobling på 33 år. Esbjerg høstbindegarnet er let kendeligt på den røde farvetone.

Men så kom mejetærskerne, som ikke har brug for høstbindegarn, hvorfor forbruget af denne vare er reduceret noget, og der må regnes med yderligere reduktion i de kommende år. Således er der stadig nye problemer.

Men Esbjerg Tovværksfabrik har altid forstået at følge med tiden. Også i dette tilfælde er man fulgt med, og salget af balertwine, et meget svært bindegarn til presset halm og hø fra de nye pick-up pressere, er stigende. Fabrikken anskaffede naturligvis straks, det blev aktuelt, nye maskiner til denne fabrikation.

Det er de væsentligste produkter, der her er nævnt, men fabrikken producerer også en lang række andre varer som kokostovværk, sisalkordel, liigtovværk i hamp, fiskeliner, krogliner og flettede liner af hamp og bomuld. Tovværk af nylon producerer man ligeledes, men dette er dog endnu eksperimenter.

Stor eksport.

For at holde den store beskæftigelsesgrad og en lønnende produktion er det for en storvirksomhed som Esbjerg Tovværksfabrik nødvendigt at eksportere, og det gør man i et slet ikke ringe omfang. Man har endog begået det kunststykke at

stoppe importen af bl. a. trawltwine og i stedet nu at eksportere dette produkt. For høstbindegarnets vedkommende har udviklingen været eventyrlig. Fra at Danmark var storaftager af høstbindegarn fra USA, inden Esbjerg-fabrikken gjorde sin pionergerning, er bøtten vendt om, således at Esbjerg Tovværksfabrik nu er storeksportør af dette garn til USA.

Den første eksportvare var »Herkules« vodtovet i 1921, da England begyndte at aftage dette tov. Det hang således sammen, at de danske nordsøfiskere forlangte »Herkules« hos skibshandlerne også i engelske havne, hvorfor disse anskaffede produktet og afsatte det i stigende grad til engelske fiskere. En engelsk værditold i 30'erne stoppede leverancerne til dette marked. I mellemtiden var nye markeder oparbejdet i Holland, Island og Sverige.

Eksporten har i de senere år andraget omkring 30 pct. af fabrikkens samlede produktion. Der er store vanskeligheder at kæmpe mod som svingende valutaforhold, pludselige import- eller eksportrestriktioner osv. Der må derfor stadig arbejdes for etablering af nye markeder og udvidelse af bestående, således at en evt. nedgang ved pludselige import- eller eksportforbud kan udlignes.

De vigtigste eksportartikler er høstbindegarn, balertwine, manilatovværk, sisalreb og -tovværk, sisalkordel, manilatrawltwine og hampekordel, men iøvrigt eksporteres faktisk alle fabrikkens produkter.

Eksporten er gennem årene gået til 24 forskellige lande, i de fleste tilfælde til faste kunder, som stadig kommer igen. Island har i de senere år været den største aftager af Esbjerg Tovværksfabriks produkter, men i de sidste par år er USA rykket op i nærheden, og det er højst sandsynligt, at dette land nu i jubilæumsåret bliver eksportkunde nr. 1. Også til Østens lande, hvorfra en stor del af råvarerne hentes hjem, eksporteres det færdige produkt.

Det indadvendte.

Alt det hidtil nævnte er om det udadvendte, men der er grund til kort at nævne, at indadtil har Esbjerg Tovværksfabriks ledelse også altid bestræbt sig for at skabe et godt tillidsforhold mellem sig og de mange medarbejdere og mellem medarbejderne indbyrdes. Tillidens trivsel på fabrikken har da også fået sin egen væg i konferenceværelset, hvor der hænger fotografier af 26 medarbejdere, der har været i tovværksfabrikkens tjeneste i over 25 år, 4 endda i over 40 år.

Et afsnit for sig selv i historien er driftsleder Th. Spang, der fejrede 50 års jubilæum sammen med fabrikken. I disse mange år har Spang ikke alene fulgt, men i lige så høj grad været med til at præge udviklingen i den store virksomhed.

Som konsul Lauritzen har også direktør M. A. Broegaard haft evnen at finde de rette folk til de rette pladser, og han har forstået at inspirere dem.

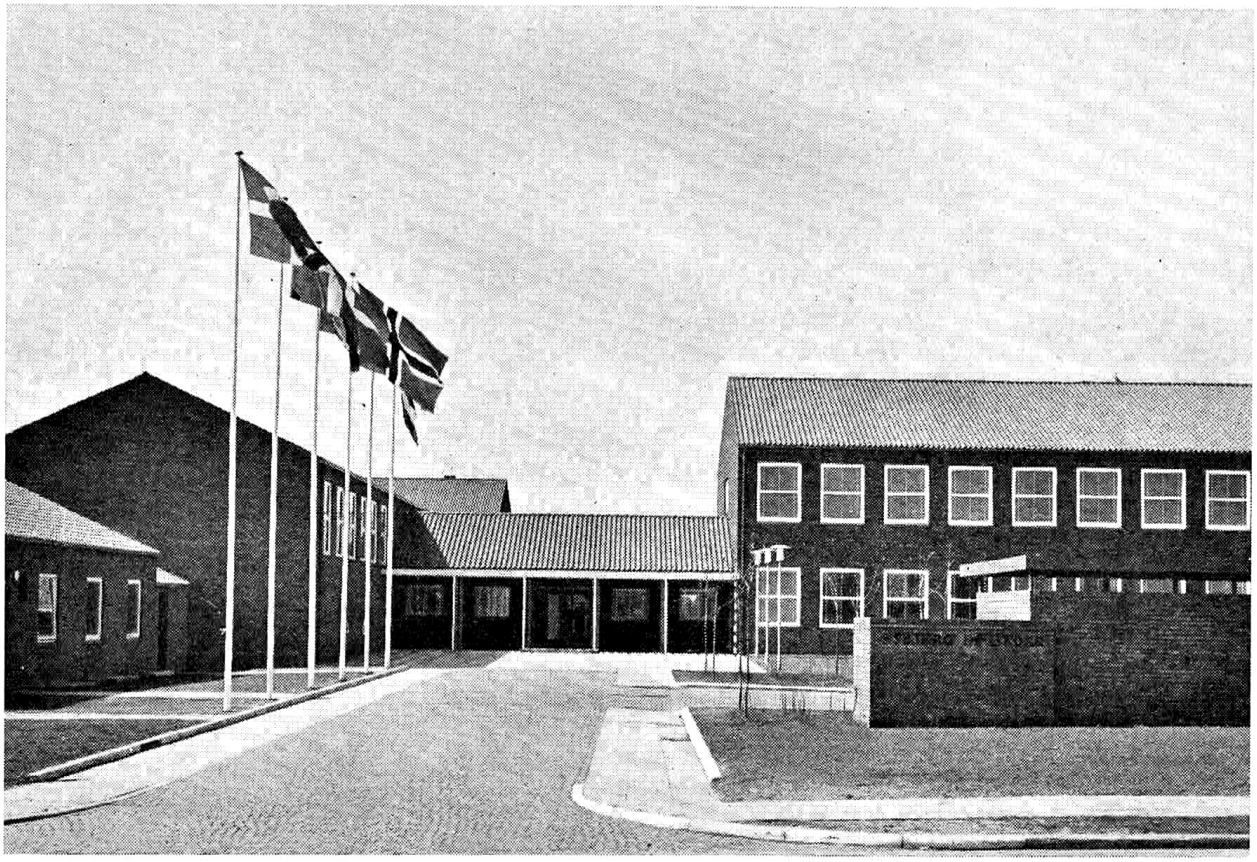
Af socialt betonede foranstaltninger for sine medarbejdere har fabrikken ydet støtte bl. a. til opførelse af beboelseshuse for arbejdere og funktionærer, der er stiftet et hjælpefond for syge og trængende blandt arbejderne, pensionsordning er gennemført for alle funktionærer, og man har på Fanø erhvervet sommerhuse, hvor medarbejderne på skift kan holde ferie. Endelig oprettede direktør M. A. Broegaard ved sit 40 års direktørjubilæum et studierejsefond for arbejdere og funktionærer. Alt sammen noget, der har medvirket til det gode forhold, der råder på Esbjerg Tovværksfabrik.

Den 1. juli i år trækker direktør M. A. Broegaard sig tilbage og overlader tømmerne til »junior«-direktøren, Jørgen Broegaard, der siden han i 1934 rykkede ind på fabrikken har gået i en god skole hos faderen. Siden 1952 har Jørgen Broegaard været meddirektør.

Nu er anden generation altså rykket ind i den administrerende direktørs stol, men det vil ikke betyde brud på fabrikkens traditionsrige fremgangslinie.

Aktieposterne ejes af familierne Lauritzen og Broegaard. Også på formandsposten er det anden generation, der præsiderer, nemlig skibsreder Ivar Lauritzen, som har afløst sin far.

I jubilæumsåret beskæftiger Esbjerg Tovværksfabrik ca. 250 mennesker.

Hovedindgangen til højskolen

ESBJERG HØJSKOLE

AF HØJSKOLEFORSTANDER IVAR NØRGAARD

På den vestlige side af Stormgade ud for Vognsbølparken er der kommet en nydannelse i Esbjergs bybillede. Det er den nye Esbjerg Højskole.

Skolens forskellige bygninger.

Skolen består af fire elevkollegier, en hovedbygning, en arbejdsstudiebygning, samt boliger til lærerne, forstanderen og personalet. Desuden er der et lille landbrug, der skal levere mælk, grøntsager og flæsk til skolen. De forskellige bygninger er placeret spredt på et terræn på 20 tønder land, hvoraf de 8 tønder er udlagt til park og de 12 til landbrug og gartneri.

Elevkollegierne.

Hvert kollegium består af 18 enkeltværelser og 6 dobbeltværelser. Værelserne er moderne møbleret og forsynet med samtaleanlæg, der også kan rundkaste radio og grammofon. Der er en lille entré til hvert værelse med indbygget skab og håndvask. På hver etage er der bad og toilet, ligesom hver etage er forsynet med en nedfaldsskakt. I hvert kollegium findes 2 dagligstuer med elektrisk tekøkken, samt 2 hobbyrum forsynet med henholdsvis bordtennisborde og høvlebænke. Alle sydvendte værelser i kollegierne er forsynet med altan.

Hovedbygningen.

Hovedbygningen består af to fløje. I den ene findes gymnastiksal og foredragssal. Foredragssalen og gymnastiksalen er forbundet med en sammenskydelig væg, således at man ved særlige lejligheder kan udvide foredragssalens halvandet hundrede pladser til fem hundrede. Både i foredragssalen og gymnastiksalen findes filmlærred og teaterscene. Der er indbygget operatørrum med installation af tone-bredfilms- og tone-smalfilmsapparater. Tilhørerpladserne i foredragssalen er opbygget amfiteatralsk.

I den anden hovedfløj, der er forbundet med foredrags- og gymnastikfløjen med en stor vestibule, findes i stuen en stor spisesal med plads til 150, grupperet omkring ottemandsborde, en stor dagligstue med radio og fjernsyn, et lærerværelse samt et moderne køkken i fliser og rustfrit stål. I køkkenet er installeret alle moderne elektriske apparater.

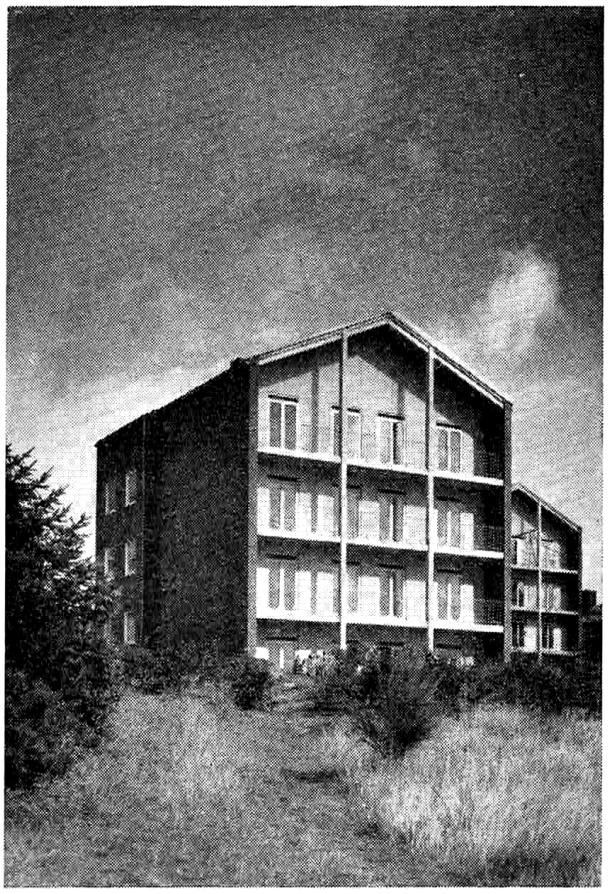
På 1. sal af denne fløj findes 4 klasseværelser med plads til 30 elever i hvert samt et stort klasseværelse med plads til 60 elever. Desuden findes et stort bibliotek med 10.000 bind bøger og plads til 40 elever.

Arbejdsstudiebygningen.

Arbejdsstudiebygningen er Danmarks første i sin art. I bygningen vil der blive opstillet en række maskiner samt en række arbejdsoperationsborde. Der vil bl. a. blive 30 tidsstudieure, en mekanikerbænk, en boremaskine med automatisk tilførsel, 2 konfektionsmaskineopstillinger, 1 komplet montageopstilling samt en række modeller. Herudover vil der være lysbilled- og filmsapparater.

Hvad skal der ske på skolen?

På skolen vil der blive drevet egentlig højskolevirksomhed og kursusvirksomhed. I sommerhalvåret vil skolen udelukkende blive anvendt til kursusvirksomhed, især for tillidsmænd fra de forskellige fagforbund. Emnerne for disse kurser vil blive fagforenings- og organisationsproblemer samt driftsøkonomi og arbejdsstudier. Arbejdsstudiebygningen skal være et laboratorium eller et værksted, hvor eleverne selv kan gennemprøve de forskellige ingeniørteorier, som for tiden praktiseres på danske virksomheder med større og mindre held. Udover sommerens otte- og fjortendages kurser vil vi forsøge at oprette, hvad vi kalder arbejdernes universitet, dvs. en videregående uddannelse af til-

En af kollegiebygningerne

lidsmænd i driftsøkonomiske og tekniske spørgsmål. Den aftale, der i 1947 blev sluttet mellem De samvirkende Fagforbund og Dansk Arbejdsgiverforening om oprettelse af samarbejdsudvalg på de større virksomheder, kan først få de ønskelige resultater, hvis den følges op af et trænings- og uddannelsesprogram for såvel arbejdernes tillidsmænd som arbejdsledere og arbejdsgivere. Det er meningen, at en del af dette trænings- og uddannelsesprogram for tillidsmænd skal foregå på Esbjerg Højskole. Man vil forsøge at etablere et treårigt kursus med 2 måneders undervisning hvert år.

Foruden de mere teknisk prægede kurser vil AOF arrangere mere kulturelle kurser, ligesom skolen også skal være hjemsted for internationale kurser. Skolen vil også afholde såvel et ottedages som et fjortendages kursus for hele familien. Dvs. at både mand og kone og børn kan komme på højskole sammen. Emnet for familiekurset i år bliver Mennesket og Maskinen. Der vil blive mulighed for ved hjælp af arbejdsstudiebygningen, virksomhedsbesøg og film at få et indblik i, hvordan arbejdsforholdene er inden for de forskellige fag. Manden får lejlighed til at prøve maskiner fra andre fag, og konen og børnene får mulighed for at se og prøve forskellige arbejdsoperationer. Børnene vil blive underholdt med film og leg under sagkyndig ledelse af børnepædagoger.

Vinterhøjskolen vil blive drevet på højskolelovens grund med fri adgang for alle fra by og på land. Hvis den nye højskolelov bliver gennemført, inden vinterhøjskolen begynder, vil vi forsøge både med en tre måneders og en fire måneders højskole. Vi vil lægge den største vægt på selvudvikling hos eleverne ved at tage helt nye undervisningsmetoder i brug. Vi må aktivisere den enkelte og frigøre hende eller ham. Naturligvis vil vi også på vor skole drive foredragsvirksomhed, men vi vil bort fra prædikestole og menighedsprincipper. Selve foredragsvirksomheden vil foregå i forbindelse med såvel visuelle som auditive hjælpemidler. Anvendelsen af film, billedbånd, lydbånd og flanellografer vil i højere grad end den sædvanlige foredragsform sætte alle sanserne i brug.

Moderne undervisningsmetoder.

En meget stor del af oplysningsvirksomheden vil foregå som aktivt samarbejde mellem læreren og eleverne eller eleverne indbyrdes, af og til helt uden lærerens medvirken. Studiekredsen er et udtryk herfor, idet den i højere grad end foredragsformen giver den enkelte følelsen af at være med. Teknikken er samtaleformens fornemmelse af tryghed, åbenhed og ligefremhed. Studiekredse og samtalekredse er mere i overensstemmelse med det moderne menneskes trang til lighed end den gammeldags skolefacon.

Studiekredsformen er i dens nuværende form i flere henseender for ensidig intellektuel. Der bør eksperimenteres med undervisningsmetoder, der i højere grad tilfredsstiller behovet for spænding og fantasi. En række nye former for undervisning og træning, der tilfredsstiller dette behov, har i den seneste tid været benyttet på flere af AOF's kurser. Disse undervisningsformer går under forskellige mere eller mindre fremmedartede navne som summemøder, ekstemporalspil, situationsspil og casestudier.

Teknikken ved et summemøde er den, at en større gruppe hører på et kortere foredrag eller får en kortere instruktion med en række åbne spørgsmål. Gruppen bliver derefter opdelt i mindre grupper, der placeres omkring hver sit bord i samme lokale. Hver gruppe vælger en sekretær og en ordfører og får en bestemt tid til at formulere gruppens fælles synspunkter til de stillede åbne spørgsmål. Det har vist sig, at det er særdeles stimulerende for aktiviteten i hver gruppe, at man kan høre, at der ved de omkringstående borde udfoldes en aktivitet, således at hele lokalet summer.

Ved ekstemporalspillene giver man den enkelte en bestemt rolle og lader ham selv fantasere sig til de synspunkter, en sådan person må give udtryk for. Man kan med fordel kombinere summemøder og ekstemporalspil. Jeg vil i denne forbindelse gerne nævne, at jeg selv med held har prøvet de to former for undervisningsmetode, bl. a. i forbindelse med noget så teoretisk som spørgsmålet om strukturrationalisering — altså en mere hensigtsmæssig fordeling af produktionen mellem virksomhederne. Efter en kort instruktion finder de enkelte grupper i summemødet frem til løsninger af de åbne spørgsmål, og derefter udpeges repræsentanter for henholdsvis fabrikanterne, grossererne, detailhandlerne, arbejderne og forbrugerne. Hvis man har tid til det, er det særdeles frugtbringende, efter at have gennemført et møde, hvor de forskellige har repræsenteret de ovennævnte synspunkter, da at bytte rollerne om.

Ved situationsspil forstås, at der udvælges nogle personer, som i forvejen får tildelt bestemte roller,

således at disse er bundet af beskrivelsen af rolleindehaveren. Et situationsspil kan f. eks. laves ved at udpege medlemmer af et samarbejdsudvalg, hvor de får roller som fællestillidsmand, tillidsmænd, direktør og højere funktionærer. Et sådant samarbejdsudvalg skal så tage stilling til konkret opstillede spørgsmål. Man kan også udvælge en kommunalbestyrelse eller et sogneråd og give de enkelte forskellig partifarve og lade gruppen tage stilling til f. eks. spørgsmålet om grødbespisning på skolerne.

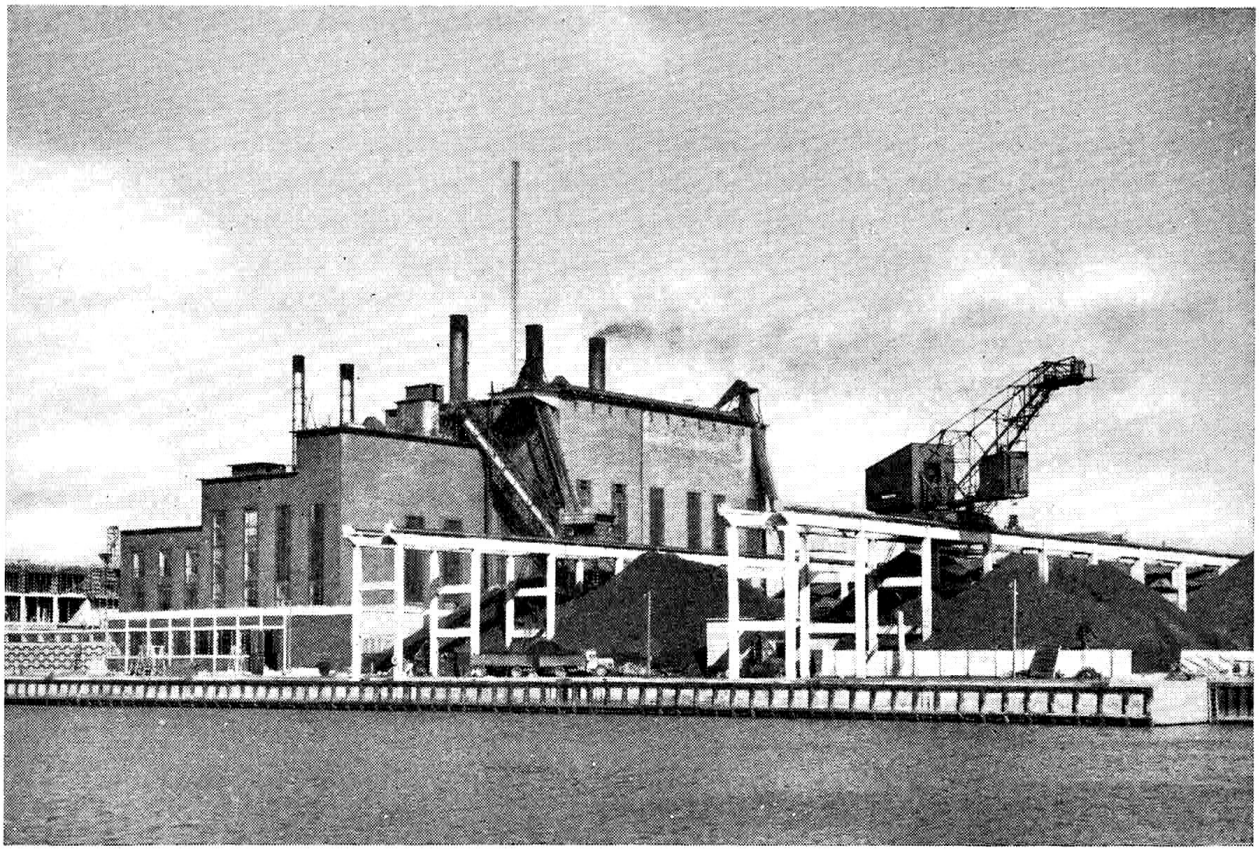
Casestudier er et amerikansk udtryk, som måske kan oversættes med situationsstudier, uden at denne oversættelse er særlig god. Det drejer sig om først at undersøge en bestemt sag i alle dens enkeltheder og set ud fra alle synsvinkler og derefter uddrage konklusioner. Philips-sagen er blevet undersøgt af to rationaliseringseksperter fra henholdsvis fagbevægelsen og arbejdsgiverforeningen. En sådan undersøgelse er et casestudie, og rapporterne fra denne undersøgelse vil utvivlsomt være et spændende og lærerigt redskab ved undervisning i samarbejdsproblemer.

Sociologiske og psykologiske undersøgelser på stedet kan give de enkelte deltagere en langt mere direkte forståelse af dem selv og samfundet end nok så megen teoretisk samfundsbeskrivelse. Fordelene ved denne form for undervisning ligger i, at det er ligesom om eleverne selv forsker sig frem til det, de skal lære, og derved lever mere aktivt med i stoffet. Samtidig vil evnen til samarbejde og et gnidningsløst samvær blive udviklet. Tolerancens svære kunst vil komme på prøve, og de enkelte vil lettere kunne tage andre mennesker, som de er, dvs. godkende deres fejl. Jeg er så naiv at tro, at fuldstændigt selvstyre med ansvar over for den vælgende gruppe af kammerater vil overflødiggøre næsten alle officielle ordensregler. Det at forlene den enkelte med fuld frihed under ansvar er i sig selv en selvundervisning, som mange af os har trang til, men som skolen og senere arbejdslivet delvis har hindret.

Skolen har store forpligtelser.

Esbjerg Højskole er en selvejende institution, hvis bestyrelse består af repræsentanter fra De samvirkende Fagforbund, AOF og de lokale arbejderorganisationer i Esbjerg. En stor del af skolens anlægskapital, nemlig den del, der ikke er fremskaffet som statslån, stammer fra en højskolefond, som er opsamlet ved et ugentligt bidrag på tre øre fra samtlige organiserede arbejdere i dette land. Esbjerg er en gammel højskoleby. Det var her, den første arbejderhøjskole blev bygget. Begge disse forhold forpligter. Vi, der er blevet betroet den ærefulde opgave at skabe liv i de pragtfulde ydre rammer, vil gøre vort bedste for at leve op til forpligtelserne.

Må jeg til slut udtrykke ønsket om et godt og nært samarbejde med Esbjergs borgere, foreninger og institutioner. Skolen vil søge at holde så nær kontakt som gørligt med byens pulserende liv, og vi håber at kunne danne rammen om arrangementer, hvor byens borgere mødes med højskolens elever og kursister.

Vestkraft, Esbjerg havn

Interessentskabet Vestkraft

AF DIREKTØR J. MØLLER

Interessentskabet Vestkraft blev oprettet til afløsning og videreførelse af en organisation ved navn »Vestjyllands samleskinne«, der blev oprettet ved begyndelsen af sidste verdenskrig med det formål at afværge de værste følger af den af krigen forårsagede knaphed på brændselsolie ved at fordele den til rådighed værende damp- og vandkraftelektricitet i Vestjylland — suppleret med køb fra Sønderjyllands højspændingsværk — over det vestjydske område.

Fordelene ved dette samarbejde var så iøjnefaldende, at tanken om en fortsættelse og udvidelse deraf var meget nærliggende, og den 1. april 1946 realiseredes den med skabelsen af interessentskabet *Vestkraft,* der fik til formål at producere Vestjyllands elektricitetsbehov på en dampdreven central i Esbjerg og foretage den primære fordeling af elektriciteten over hele Vestjylland, et område på ca. 6.000 km^2 med en befolkning på ca. 320.000 mennesker.

Ved selskabets oprettelse i 1946 fik man kun tilslutning fra 3 af de nuværende interessenter, nemlig:

Esbjerg kommune,
Sydvestjyllands andels elektricitetsforsyning (S. A. E. F.) og
Herning kommune:

men efterhånden som tiden gik, trængte samarbejdstanken sig mere og mere i forgrunden, og antallet af interessenter i selskabet steg og er for øjeblikket 11, nemlig:

Esbjerg kommune,
Sydvestjyllands andels elektricitetsforsyning (S.A.E.F.),
Varde kommune,
Grindsted andels elektricitetsværk,
Skjern kommune,
Herning kommune,
Ikast andels elektricitetsværk,
Ringkøbing kommune,
Ringkøbing amts højspændingsforsyning (R.A.H.),
Struer kommune og
Lemvig kommune.

Selskabet har desuden delvis forsyning af *Holstebro by og opland.*

Den stedfundne udvikling kan formentlig bedst anskueliggøres ved hjælp af nogle tal.

Vestkraft leverede i sit første driftsår 31 mill. kWh til sine interessenter og købere og i driftsåret 1954—55 148 mill. kWh.

Afsætningen er altså i store træk femdoblet i løbet af 9 år.

Belastningen er mere end femdoblet inden for samme tidsrum, idet den er steget fra 8.300 kW i 1946—47 til 43.900 kW i 1954—55.

Maskinkraften på centralen, der ved starten af selskabet var ca. 9.000 kW, er nu på 63.000 kW eller 7 gange så stor.

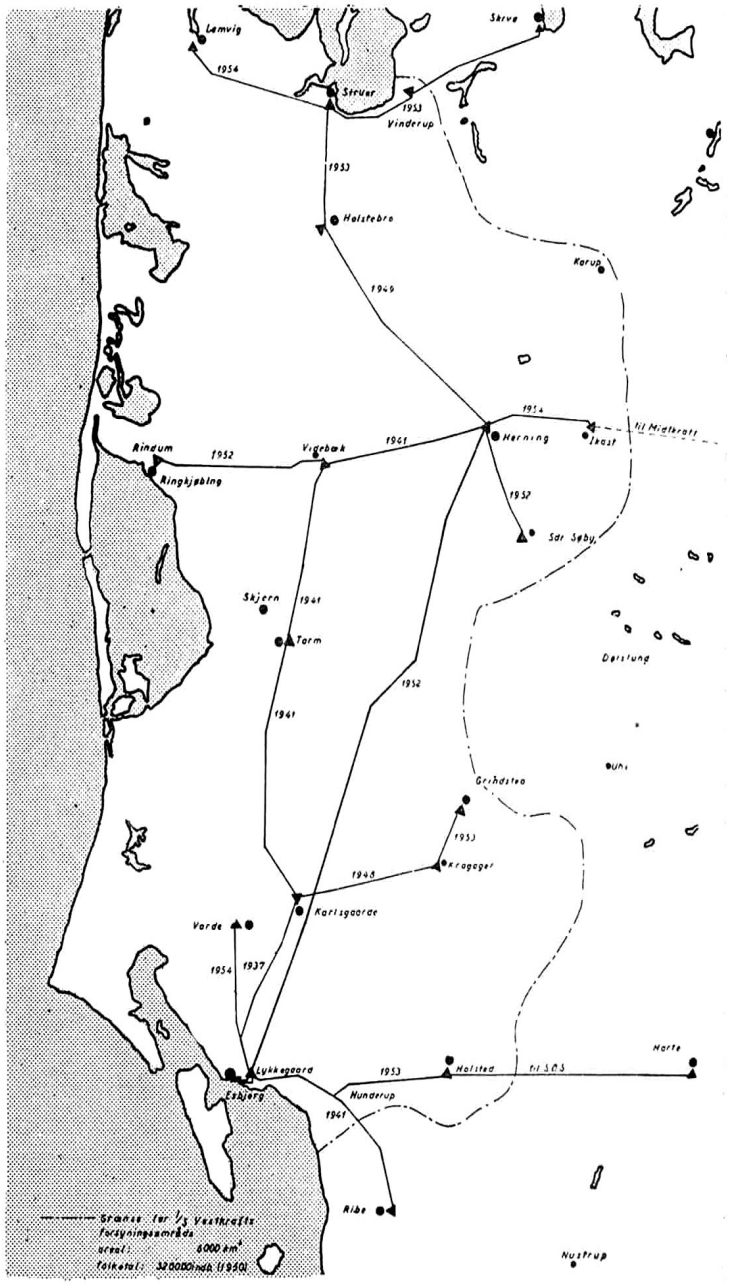
60 kV ledningsnettets udstrækning er siden 1946 forøget fra 158 til 367 km, og antallet af 60 kV nettransformerstationer er vokset fra 3 til 14 med en samlet kapacitet på 93.000 kVA.

I 1952 blev ledningsnettet herudover udvidet med en 81 km lang 150 kV ledning fra Esbjerg direkte til Herning, der dog indtil efteråret 1955 drives med 60 kV.

Herefter er ledningsnettets totale udstrækning 448 km og antallet af nettransformerstationer 14 med en samlet kapacitet på 93.000 kVA.

Ved selskabets oprettelse var der i central- og ledningsanlæg investeret henholdsvis 4,7 og 3,9 mill. kr., og ved udgangen af 1954—55 var de tilsvarende investeringer henholdsvis 49,1 og 31,0 mill. kr.

I/S Vestkrafts forsyningsområde
med indtegnede 60 og 150 kV ledninger.

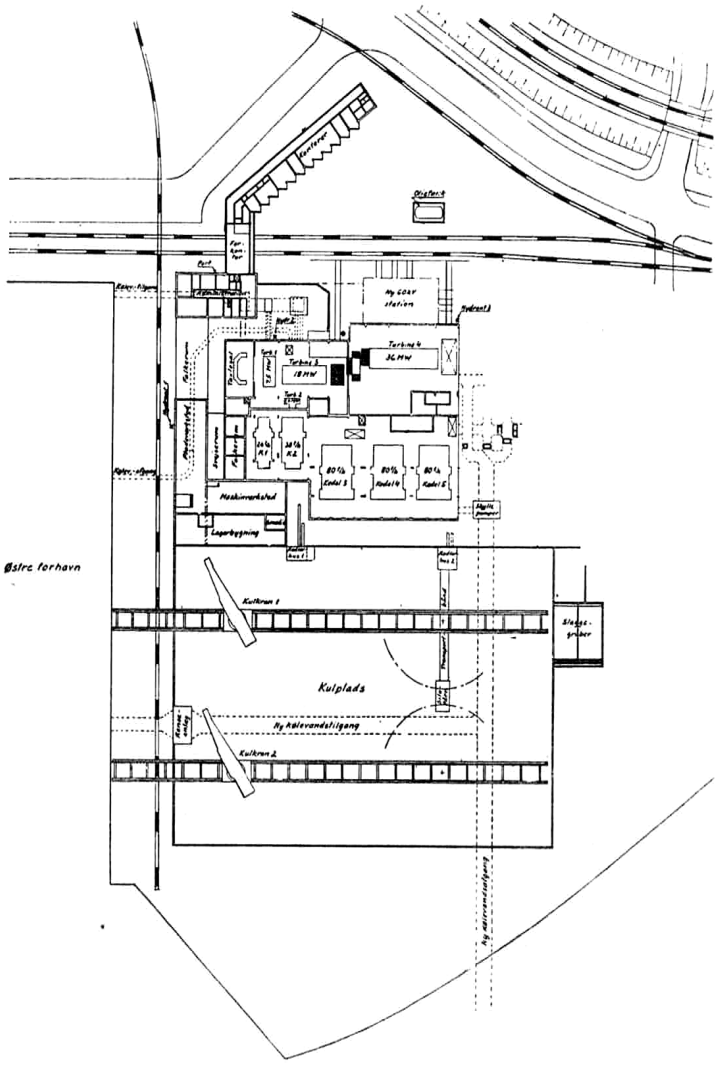

I 1946—47 havde Vestkraft en fjernvarmeleverance på 31.500 mill. kcal.

Denne gren af virksomheden er ligeledes udviklet betydeligt, og årsleverancen var i 1954—55 på 126.000 mill. kcal. ved en maksimal timebelastning på 48 mill. kcal.

I/S Vestkrafts centralanlæg bestod ved selskabets start af 2 stk. STAL-turbiner med en ydeevne på ialt 9.000 kW og 2 stk. 25 at dampkedler med

Situationsplan af Vestkraft i Esbjerg.

en samlet ydeevne på normalt 46 ts og maksimalt 61 ts damp pr. time.

I januar 1950 blev en udvidelse fuldført bestående af en BBC-dampturbine på 18.000 kW og en 63 at Babcock & Wilcox dampkedel med en ydeevne på normalt 65 ts og maksimalt kontinuerlig 80 ts damp pr. time.

I året 1953 blev yderligere en udvidelse, der benævnes sektion 3, sat i drift.

Denne udvidelse består af en 36.000 kW BBC-turbine og to 63 at Babcock & Wilcock dampkedler, hver især med en ydeevne på normalt 65 ts og maksimalt kontinuerlig 80 ts damp pr. time.

Begge sidstnævnte turbiner er udført med mulighed for udtagning af hele dampmængden til fjernvarmeformål og kan tilsammen præstere ca. 95 mill. kcal. pr. time til fjernvarme ved en samtidig elektrisk belastning på godt 36.000 kW.

Ved udtagning af kun halvdelen af den tilførte dampmængde ved et tryk på ca. 0,8 ata kan der præsteres en fjernvarmeproduktion på ca. 54 mill. kcal. pr. time ved en elektrisk belastning på ca. 47.000 kW.

Ved ren kondensationsdrift kan de to turbiner præstere en elektrisk belastning på tilsammen 54.000 kW.

Der blev i driftsåret 1954—55 brugt 117.000 ts brændsel, hvoraf ca. 93.000 ts er brugt til elektricitetsproduktionen og 24.000 ts til fjernvarmeproduktionen.

Udgiften til brændsel beløb sig til ca. 7,2 mill. kr., hvoraf 1.477.000 kr. var fjernvarmens andel.

Centraliseringen af elektricitetsproduktionen har medført, at man har kunnet installere forholdsvis store og dermed økonomiske maskiner og kedelenheder på Vestkraft, hvilket har givet sig udtryk i et fald i varmeforbruget pr. leveret kWh fra ca. 5.000 kcal. til nu ca. 3.400 kcal., hvilket svarer til en forbedring i brændselsøkonomien på ca. 32 %.

Salget af elektricitet i Vestjylland og belastningen har igennem flere år udvist en årlig stigning på ca. 13 %.

Belastningsstigningen bevirker, at den reservekraft, der i øjeblikket er til rådighed på Vestkraft, med tiden reduceres, og en foretagen undersøgelse synes at vise, at man for at sikre en fortsat god og driftssikker forsyning af området med elektricitet, selv med udnyttelse af alle samarbejdets muligheder, må regne med at skulle have en ny udvidelse af Vestkraft klar til drift inden efteråret 1959.

Vestkraft samarbejder over et 60 kV net med *Skærbækværket, Sønderjyllands højspændingsværk, Fynsværket* og *Midtkraft.*

Samarbejdet består foreløbig nærmest i gensidig støtte i havaritilfælde, men der arbejdes på at udvikle det til en virkelig samkøring med det formål at forbedre driftsøkonomien og driftssikkerheden, bl. a. ved en bedre udnyttelse af den fælles reservekraft, som værkerne råder over.

En forudsætning herfor er, at der i løbet af nog-

le få år udbygges et ledningsnet for en højere spænding end 60 kV, og en foretagen beregning har vist, at en driftsspænding på 150 kV vil være den mest økonomiske for det jydsk-fynske elektricitetsområde.

Den første begyndelse til et sådant net udgøres af Vestkrafts 150 kV ledning fra Esbjerg til Herning, der ganske vist i øjeblikket drives med 60 kV spænding, men som i efteråret 1955 vil overgå til den fulde spænding ved etablering af 60/150 kV transformerstationer ved Esbjerg og Herning.

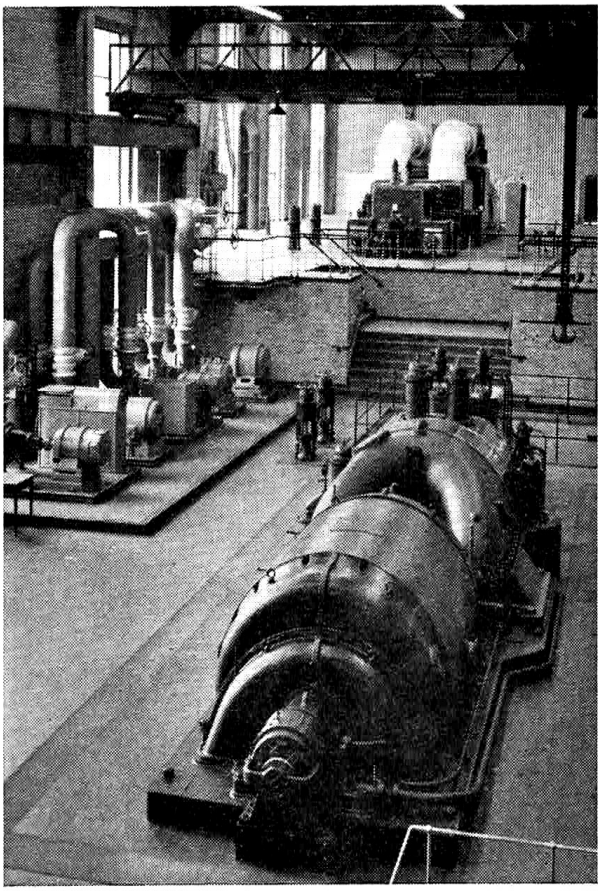
Et stamledningsnet for 150 kV spænding vil med den forventede udvikling i elektricitetssalg og maskinbestykning på centralerne kunne klare samarbejdet mellem disse og fordelingen af elektriciteten i området på en økonomisk måde indtil omkring 1975.

Elektriciteten er efterhånden blevet en af de grundpiller, hvorpå vi baserer vor materielle tilværelse, såvel den erhvervsmæssige som den mere private side af den, og derfor er det naturligt, at der stilles store krav til værkerne, såvel med hensyn til anlæggenes produktions- og overføringsevne som til pris og driftsikkerhed.

Vi er blevet vant til at betragte elektrisk energi som noget, der er til vor rådighed dag og nat, blot vi betjener en afbryder, men kun få tænker til daglig på, hvilket stort apparat der skal fungere uden fejl for at opnå dette.

Kulminerne skal således sørge for, at der af jordens skød, ofte fra en betydelig dybde, bliver fremskaffet de nødvendige kul, jernbanerne skal fragte kullene til udskibningshavnene, skibene skal fragte dem videre til modtagerhavnene, hvor store kraner tømmer skibene og lægger kullene på værkernes kulpladser.

Fra kulpladserne transporteres brændslet til kedelhusenes siloer, hvorfra det glider ned på kedlernes riste og forbrændes, idet det afgiver varmen til vandet i kedlerne, der fordamper og ledes til turbiner, som omsætter den i dampen bundne energi til bevægelsesenergi, der atter i den elektriske generator omsættes til højspændt elektrisk energi, som sendes ud ad højspændingsledningerne og ved

Turbinesal

hjælp af transformere nedtransformeres til den spænding, som er forholdsvis ufarlig at omgås, og som vi benytter i de utallige elektriske brugsgenstande, som findes nutildags.

Alle disse led skal fungere uden fejl, for at elektriciteten kan være til forbrugernes rådighed, og derfor må et utal af kontrolorganer bringes i anvendelse, men der må også være et veltrænet mandskab til rådighed, der forstår at gribe ind hurtigt og sikkert, når instrumenterne fortæller om begyndende unormale tilstande i anlæggene.

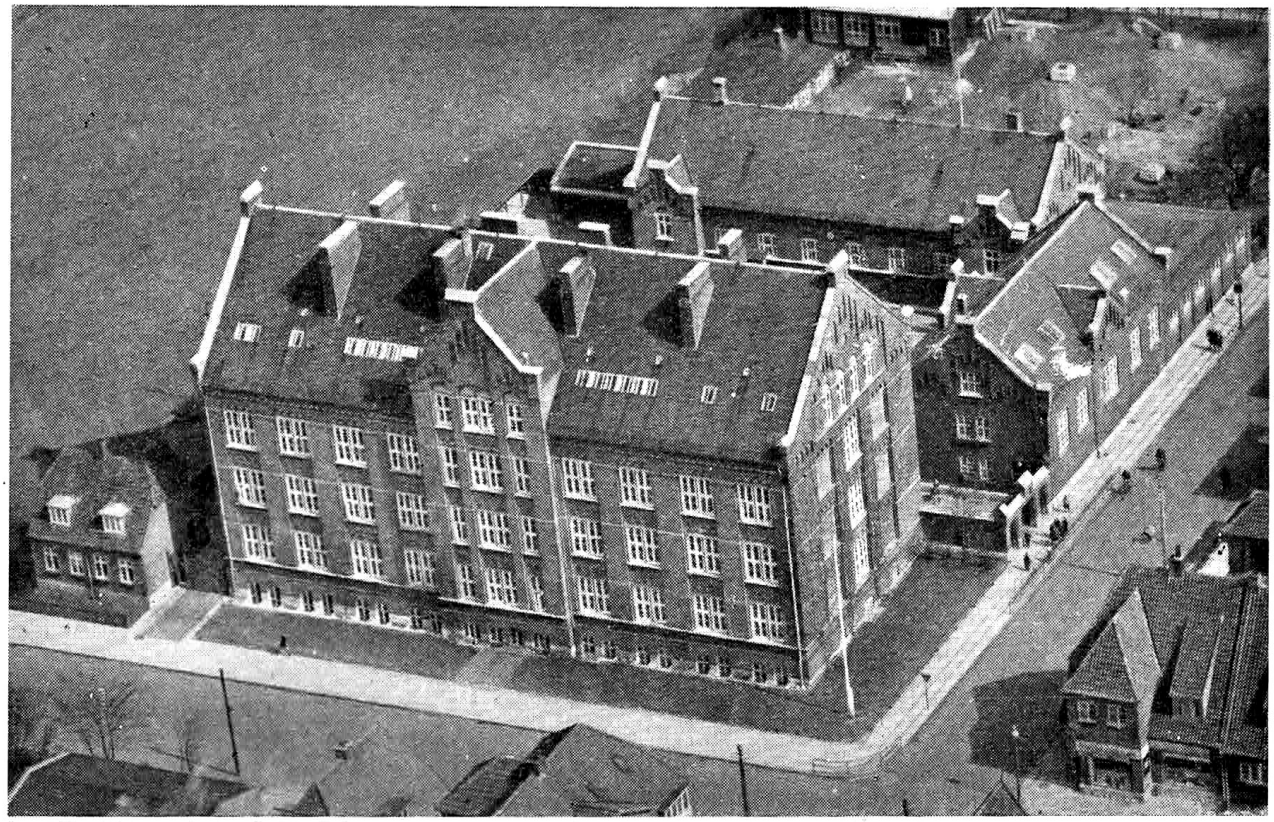
Det kan ikke undgås, selv ved de allermest omhyggeligt udførte anlæg, at der fra tid til anden opstår fejl, men i de allerfleste tilfælde opdages sådanne i tide og bliver afhjulpne, således at forsyningen kan fortsætte uforstyrret, og forbrugerne intet mærker.

Foruden selve anlæggenes kvalitet er der en anden faktor, som spiller en afgørende rolle for en uforstyrret drift, og det er kvaliteten af det anvendte brændsel.

Der er formentlig intet dansk kraftværk, der i øjeblikket benytter den brændselskvalitet, som dets kedler er konstrueret for; af økonomiske grunde bruges et langt dårligere brændsel, som nedsætter kedlernes ydeevne, og som i ekstreme tilfælde kan give anledning til forstyrrelser derved, at tændingen af brændslet, når man kun bruger de allerdårligste sorter, svigter, og kedlen som følge deraf holder op med at producere den damp, som turbinen skal bruge til fremstilling af elektricitet, og så begynder maskinerne at sakke bagud.

Materiellet, der anvendes på de store elværker, skal være udført med en høj grad af sikkerhed, fordi tiden til at udføre reparationer er knapt tilmålt, og industrien har derfor i tidens løb på grundlag af indhøstede erfaringer udviklet materiel med disse egenskaber, således at man kan opnå en høj grad af driftsikkerhed, når man er villig til at ofre de nødvendige midler.

For Vestkraft har målet altid været at kunne levere elektriciteten til en rimelig pris og med en høj grad af driftsikkerhed ud fra den betragtning, at en lav elektricitetspris, opnået på bekostning af driftsikkerheden, ikke er i forbrugernes interesser, som Vestkraft, der i egentligste forstand er den vestjydske befolknings eget foretagende, har til opgave at varetage.

Stormgades skole fra 1903

Et skolevæsen i vækst -

AF SKOLEDIREKTØR N. P. ANDERSEN

At komme fra et skolevæsen med ca. 8.000 elever ud af en befolkning på 117.000 for at sidde som ansvarlig leder af et skolevæsen med ca. 8.500 elever ud af en befolkning på 50.000 giver stof til eftertanke. Samtidig at konstatere fødselstal, der fra 550 i 1935 stiger til 1.255 i 1946 gav bange anelser.

Og det er netop disse to kendsgerninger, de mange børn pr. familie og det stærkt stigende antal fødsler gennem perioden 1935—1946, der præger dagens kommunale skolevæsen i Esbjerg, og som giver skolevæsenets ledelse hovedpine for tiden fremover.

Pr. 1. januar 1954 var elevtallet i de kommunale skoler 8.563, den samlede befolkningsmængde 49.859, hvilket vil sige, at Esbjerg kommunale skolevæsen pr. denne dato skulle huse ikke mindre end 17,2 % af den samlede befolkning. En chokerende procent i betragtning af, at den formentlig for andre provinsbyers vedkommende vil være ca. 10—13 %. Sidste tilgængelige tal for hele landet er 1950 med 9,5 %, på hvilket tidspunkt den for Esbjerg var 14,6 %.

Og så tvinger tallene 14,6 % i 1950, men 17,2 % i 1954, til ny eftertanke!

En analyse af de sidste ti års tal viser følgende:

Pr.	Befolkningstal	Heraf gik i de komm. skoler	Hvilket (i %) udgør
1. jan. 1945:	44.127	5.235	11,87
1946:	44.234	5.432	12,27
1947:	44.840	5.648	12,60
1948:	45.695	5.928	12,97
1949:	46.520	6.509	13,99
1950:	47.365	6.930	14,63
1951:	48.394	7.418	15,33
1952:	48.791	7.905	16,20
1953:	49.218	8.349	17,00
1954:	49.854	8.563	17,20

Mens befolkningstallet i denne periode er steget med 13 %, er de kommunale skolers elevtal steget med ikke mindre end 63,6 %!

Esbjerg er altså ikke alene en børnerig by (der siges den børnerigeste i Norden), men den er — i hvert fald gennem den her analyserede tiårsperiode — blevet mere og mere børnerig!

Det må være nærliggende at undersøge, hvorledes dette forhold arter sig andre steder i landet, og da først og fremmest i de provinsbyer, Esbjerg sædvanligvis sammenlignes med: Århus, Ålborg, Odense og Randers.

Med den reservation, der ligger i, at tællinger og statistikker foreligger pr. forskellige tidspunkter af året, men tillige med en understregning af, at dette ikke på væsentlig måde kan forrykke et sammenligningsgrundlag, skal til sammenligning anføres følgende procentrækker:

	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954
Århus	9,8	10,0	10,1	10,3	10,6	10,9	11,4	11,9	12,3	12,6
Ålborg.....	9,4	9,4	9,4	9,7	10,2	13,7	11,8	12,6	13,3	13,9
Odense	9,0	9,4	9,6	9,7	9,9	10,3	11,0	11,7	12,2	12,6
Randers.....	11,2	11,0	10,9	10,9	10,8	11,3	11,7	12,4	13,2	14,0
Esbjerg	11,9	12,2	12,6	13,0	14,0	14,6	15,3	16,2	17,0	17,2

Det almene billede af forskydningen er ens for de fem byer, hvilket vel også kunne forventes efter fødselstallene, men stigningens størrelse er forskellig: Århus 2,8 %, Ålborg 4,5 %, Odense 3,6 %, Randers 2,9 %, Esbjerg, der klart ligger i toppen, 5,3 %.

Også stigningskurvens stejlhed bør indgå i billedet, idet den jo i nogen grad angiver det akute i situationen. Stejlheden kan for de 5 byers vedkommende udtrykkes i følgende tal: Århus 28,6 %, Ålborg 47,9 %, Odense 40,0 %, Randers 25,9 % og Esbjerg 44,6 %. — Også her ligger Esbjerg i den tunge ende.

Rækken af procenttal fra 11,87 til 17,20 udviser en forbavsende jævn stigning upåvirket af til- og fraflytning.

Oversigt over, hvilke aldersgrupper, der flytter til og fra byen, står ikke til min rådighed, men hvis man i befolknings*tilvæksten* bortelimineres fødsler og dødsfald, får man ganske vist ikke et udtryk for evt. flytningers virkelige størrelse, men dog et *tilflytningsprovenu.*

Dette har gennem den analyserede periode — 1945—1953 — været ÷ 634, ÷ 210, + 55, + 116, + 128, + 369, ÷ 203, ÷ 173, ÷ 12. — Altså en udtalt bølgebevægelse mod procentrækkens næsten rette linie.

Når hertil føjes, at det kommunale skolevæsens elevtal gennem en årrække har vist sig temmelig overensstemmende med de til grund liggende fødselstal, tydes de her fremdragne forhold derhen, at man — om ikke uforudselige omstændigheder bryder ind i billedet — også på længere sigt bør planlægge ud fra fødselstallene, og om man derfor

Svagbørnshjemmet i Sønderho

Frikvartersidyl på Rørkjær skole
(bygget 1932)

i denne henseende vil kikke ind i fremtiden, bør det ske på grundlag af fødselstallene fra 1948 til nu. Rækken ser således ud: 1048, ,1141, 1063, 1016, 1001, 1057. (Hvad 1954 vil bringe, vides ikke, da dette skrives, men de tre første kvartalers 817 fødsler mod 790 i de tilsvarende kvartaler 1953 kan vel give et fingerpeg). — Alt i alt en relativ rolig linie, men uden antydning af »den katastrofale nedgang i børnetal«, som der undertiden råbes så højt op om.

Det er selvsagt elevtallet og elevtallets vækst, der er det centrale i det billede af et skolevæsen i vækst, der her tegnes. Men andre forhold følger denne afgørende faktor — eller skulle i hvert fald gøre det: Antallet af lærerposter, antallet af undervisningsrum og udgifternes størrelse.

Antallet af lærerposter har gennem årene 1946 —1954 været følgende: 201, 207, 215, 227, 240, 268, 276, 296, 330, — og at vi så gennem de senere år med mange andre har måttet dele den skæbne ike at kunne få disse lærerposter besat er en helt anden og bedrøvelig historie, og at vi yderligere her af forskellige grunde er hårdere ramt end de fleste, er endnu bedrøveligere.

At lokaletilgangen slet ikke har kunnet følge elevtilgangen, vil ikke undre nogen. Stærkt stigende fødselstal, besættelsesår med standsning af normalt skoleliv, restriktioner, materialeknaphed o.s.v. o.s.v. er altsammen forhindringer, der er mere end vanskelige at forcere.

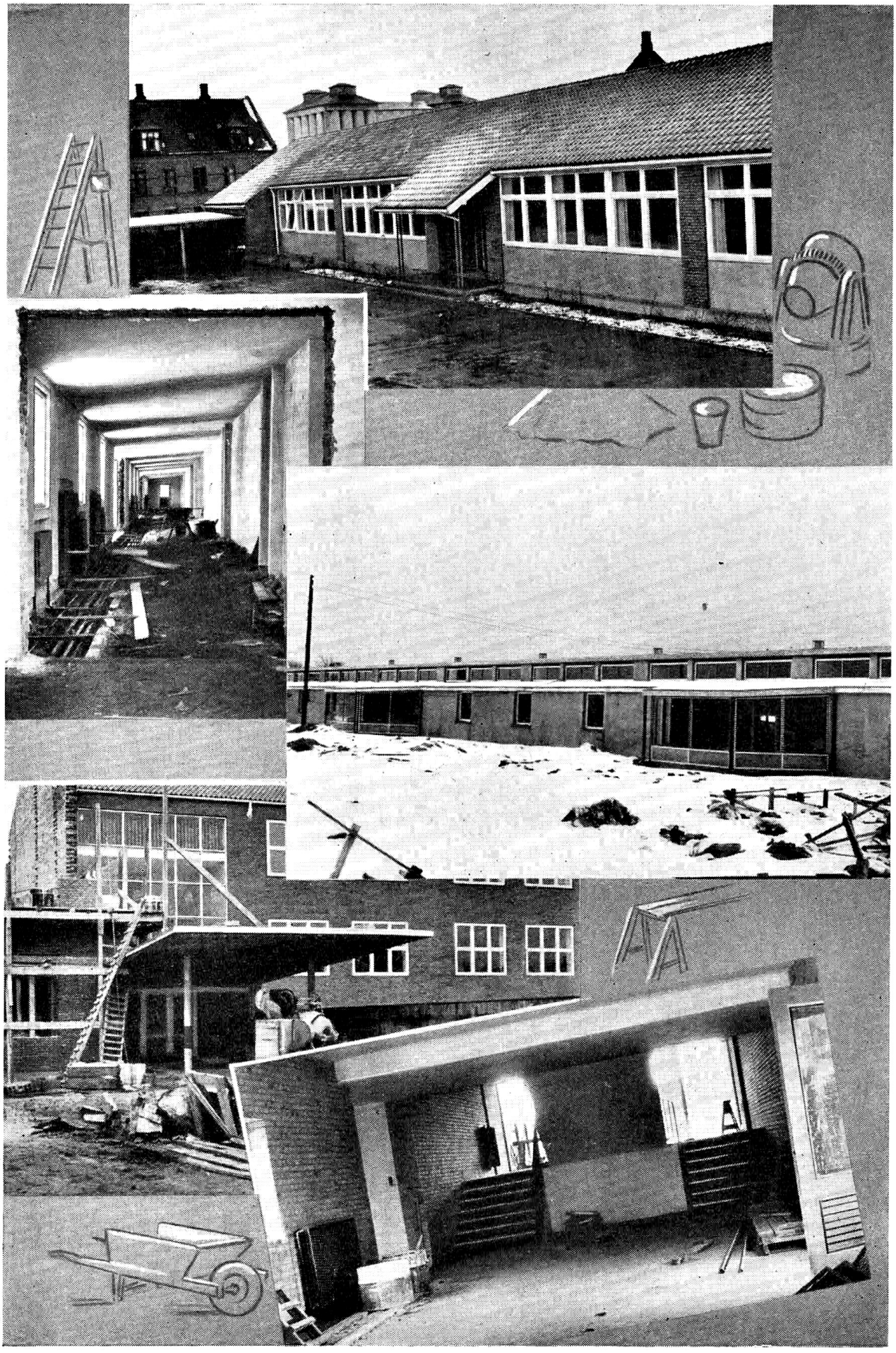
Af tilgang kan dog noteres: Jan. 1950: 3 undervisningslokaler. — Aug. 1951: 11 undervisningslokaler. — Jan. 1952: 5 undervisningslokaler. — Aug. 1952: 20 undervisningslokaler. — Aug. 1953: 22 undervisningslokaler. — Aug. 1954: 27 undervisningslokaler. — Nov. 1954: 4 undervisningslokaler.

Før 1950 byggedes sidste skole, Rørkjær skole, i 1932. — Om man benytter 1932 som udgangspunkt, kan følgende tilvækster noteres: Elever + 113 %; klasser + 138 %, lokaler + 52 %, idet bemærkes, at vi under de herskende forhold ikke skelner mellem normalklasseværelser og særlokaler.

De her anførte procenttal er som nævnt med *1932* som udgangspunkt. Jeg nævner udtrykkelig dette, for fornuftigvis må man stille det spørgsmål, *om* da ikke den relativt store lokaletilgang efter 1950 har betydet en lettelse i situationen. — Det har den selvsagt.

Idet man tager hensyn til den forskellige benyttelsesmulighed for et normalklasseværelse og f. eks. en sløjdsal, i hvilken med rimelighed alene kan besørges timer i sløjd, men i øvrigt slår samtlige lokaler sammen i puljen »undervisningslokaler«, er normen den, at en skole — eller et skolevæsen — for hver 4 klasser bør have 5 undervisningslokaler — 1,2 lokale pr. klasse.

1948 var situationen: 231 klasser i 177 undervisningslokaler, hvilket giver 0,77 lokale pr. klasse. — 1954: 332 klasser i 269 undervisningslokaler; 0,81 lokale pr. klasse. — Tilsyneladende ikke meget, men indtil videre lidt mere, end det syner, idet de yngre årgange med det lave ugentlige timetal endnu udgør en forholdsvis stor post af de 332 klasser.

Den nye byggestil efter 1950

Samtidig med den her analyserede ydre tilvækst betinget i børnetal er der sket en indre vækst, en fortsat udbygning af skolevæsenet.

Andre har været så venligt at benævne Esbjerg kommunale skolevæsen som et »velplaceret« skolevæsen, og da skolevæsenet havde placeret sig før min tid, kan jeg uden blusel nævne det — og så tilføje, at opgaven herefter må være den at søge den gode placering fastholdt — også gennem den indre vækst og udbygning.

Særundervisningen er udbygget i takt med det konstaterede behov og omfatter 10 hjælpeklasser for evnesvage, 1 tunghøreklasse og 4 »læseklasser« for læsedefekte elever samt en udstrakt holdundervisning for elever med mindre udtalt læsedefekt. — Hertil kommer observations- og behandlingshjemmet »Rendbjerghjemmet« ved Egernsund, taget i brug september 1954 og normeret til 16 milieuskadede eller adfærdsforstyrrede elever.

Særundervisningen henhører under Skolepsykologisk kontor med en ledende konsulent for særundervisningen og herudover yderligere en konsulent samt en lærer delvis stillet til rådighed for kontoret, alle tre med cand. psyk.-uddannelse, yderligere medhjælp ved testning er to lærerkræfter med anden specialuddannelse stillet hver 6 ugentlige timer til rådighed. — For vanskeligere tilfælde tilkaldes en børnepsykiater.

To socialrådgivere stillet til skolevæsenets rådighed skal bl. a. etablere kontakt mellem skole og hjem i de tilfælde, hvor andre midler glipper, og deres virksomhed hindrer uden tvivl adskillige ulovlige forsømmelser, ligesom de danner en særdeles frugtbar kontakt mellem skolevæsen og børneværn.

At de hygiejniske foranstaltninger skolelæge og skoletandlægeinstitution er fuldstændig udbygget, og at skolebespisning med sikringsmåltidet »Oslofrokost« er gennemført i henhold til lovgivning derom, nævnes for fuldstændigheds skyld.

En sådan ydre og indre vækst afspejler sig selvsagt også i udgiftsbeløbene. Idet her benyttes overslagssummerne, viser linien fra 1946—47 til 1954—55 følgende slutsummer: 1.780.000 — 2.281.000 — 2.606.000 — 3.278.000 — 3.637.000 — 3.969.000 — 4.489.000 — 4.793.000 — 5.311.000.

Når hertil bemærkes, at kurvens stigning i det væsentlige hidrører fra lønninger, forrentning og afskrivning, samt at vi i denne henseende deler skæbne med så mange andre skolevæsener, skal tillige understreges, at en analyse af skolevæsenernes regnskaber for 1953—54 i de ni »skoledirektørbyer« vest for Storebælt viser følgende:

De ni kommuners faktiske nettoudgifter pr. skolebarn bevæger sig i en jævn række fra 294,00 kr. til 549,74 kr. med et gennemsnitstal på 424,38 kr.; i denne række er Esbjerg repræsenteret med 433,90 kr.

Rækken af tilsvarende tal, der angiver kommunernes faktiske nettoudgifter pr. *indbygger,* bevæger sig fra 37,13 kr. til 72,62 kr. med middeltallet 56,43 kr. — Her repræsenterer Esbjerg maksimaltallet 72,62 kr. — *takket være sin rigdom på børn!*

FRA KOMMUNENS ARBEJDSMARK

I 1953—54 er der på dieselcentralen produceret 103 MC fjernvarme og fra I/S Vestkraft købt 111.465 MC, ialt 111.568 MC. Heraf er til varmeforbrugerne solgt 97.588 MC, og tabet i nettet har således udgjort 13.980 MC eller 12,5 %.

Den største timebelastning indtraf den 22/2 1954 kl. 9 og var på 44,6 MC, mens den største døgnleverance faldt den 20/2 1954 og var på 889,3 MC. Det foregående års tilsvarende belastninger var henholdsvis 36,3 og 764,7 MC.

Varmeprisen til gamle forbrugere blev 23,05 kr. pr. MC eller 2,85 kr. mindre pr. MC end året forud. Nye forbrugere betalte 26,00 kr. pr. MC.

Til fjernvarmeledningsnettet er pr. 1. april 1954 tilsluttet 1054 ejendomme med ialt 3.737 lejligheder.

Af andre tilsluttede lokaler fremhæves:

725 kontorlokaler,	167 værksteder,
426 butikker,	72 restaurationslokaler,
315 hotelværelser,	23 drivhuse,
199 klasseværelser,	3 kirker,
179 lagerrum,	3 biografer samt

centralsygehuset, arresthuset, sømandsskolen, 4. maj kollegiet, badmintonhallen, badeanstalten, jernbanestationen, Esbjerg Andels-Slagteri, Jydsk telefon, rutebilstationen, De gamles hjem og aldersrenteboligerne i Nørvang m. v.

I året 1952 påbegyndte en af byens eksportfløde-fabrikker en fabrikation af cacaomælk. Denne produktion er fortsat i 1953—54 (fra 1/4—31/12 53 opnåede fabrikken dispensation fra indenrigs- og boligministeriets bekendtgørelse om steriliseret cacaomælk § 4, stk. 3, angående skummetmælksfremstilling på produktionsvirksomheden). Virksomheden er fra 1/1 54 udstyret med en rustfri pladepasteur og en skumfri trykcentrifuge. Virksomheden opfylder herefter bekendtgørelsens krav om standardisering og skumning. Indenrigsministeriet har for 1 år meddelt fabrikken tilladelse til fremstilling og forhandling af cacaomælk.

Laboratoriet har i årets løb undersøgt 19 flasker cacaomælk, deraf var 3 af prøverne fra udenbys virksomheder.

Sterilitetsbestemmelse: alle sterile.

Byens isbarer og isboder forsynes væsentligst fra de i byen beliggende 2 iscremefabrikker. Nogle enkelte forretninger modtager dog stadig deres spiseis fra 2 udenbys fabrikker, men antallet af disse udsalgssteder er i stadig aftagen og findes kun i højsæsonen.

De to i byen liggende iscremefabrikker har i året 1953 oparbejdet ialt 1.291.180 l fløde (omregnet til 9 % fløde), som dels er indkøbt på byens konsummejerier og dels fra Alslev andelsmejeri.

Laboratoriets kontrol med iscremeproduktionen omfatter en ugentlig undersøgelse af spiseis indkøbt på fabrikker eller i udsalg. Undersøgelsen omfatter fedtbestemmelse, kimtælling og colititrering.

Af personalefortegnelsen til budgetforslaget for 1955—56 fremgår, at der i kommunen ialt er beskæftiget 986 (bortset fra lærerpersonalet), hvoraf 400 er tjenestemandsansatte. I forhold til 1954—55 er der en stigning på 36 personer, men heraf skyldes de 24 alene ibrugtagningen af centralsygehusets nye behandlingsfløj. Den samlede lønudgift er beregnet til 9.824.800 kr.

ESBJERG HAR PASSERET DE 50.000

Oversigt over registerfolketallet og dets bevægelser i Esbjerg kommune fra 1930—1955

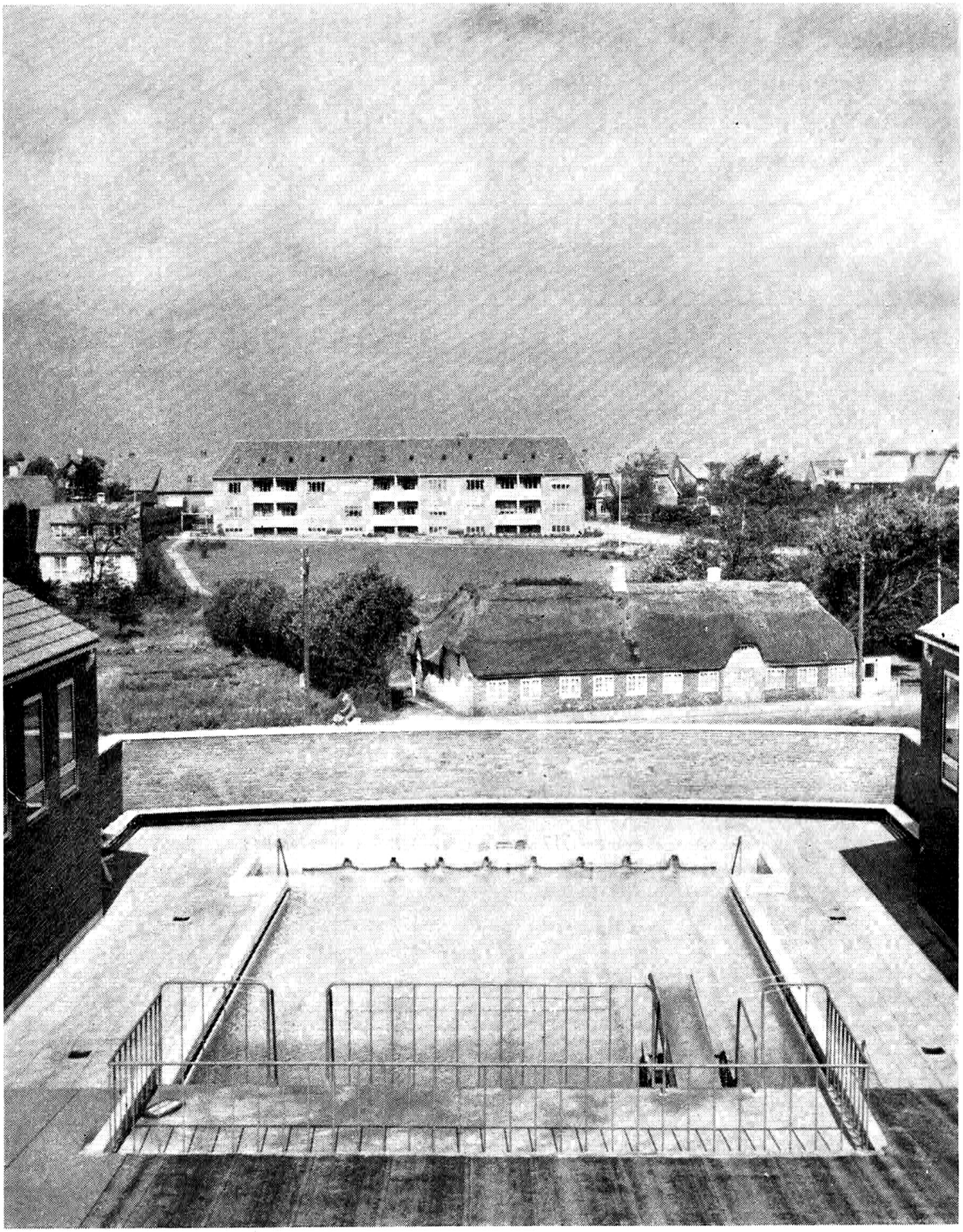
År	Registerfolketal ved årets begyndelse	Fødsels-overskud	Tilflytnings-overskud	Tilvækst	Registerfolketal ved årets slutning
1930	26.298	283	488	771	27.069
1931	27.069	312	881	1193	28.262
1932	28.262	265	516	781	29.043
1933	29.043	270	239	509	29.552
1934	29.552	321	430	751	30.303
1935	30.303	238	262	500	30.498 [1]
1936	30.498	252	265	517	31.015
1937	31.015	290	318	608	31.623
1938	31.623	314	367	681	32.304
1939	32.304	318	÷ 200	118	32.422
1940	32.422	267	159	426	33.395 [1]
1941	33.395	345	285	630	34.025
1942	34.025	465	591	1056	35.081
1943	35.081	536	1201	1737	36.818
1944	36.818	557	7	564	37.382
1945	37.382	741	÷ 436	305	44.234 [2]
1946	44.234	816	292	1108	44.840 [1]
1947	44.840	810	45	858	45.695
1948	45.695	709	116	825	46.520
1949	46.520	717	128	845	47.365
1950	47.365	660	÷ 22	638	48.394 [1]
1951	48.394	600	÷ 204	396	48.790
1952	48.790	600	÷ 172	428	49.218
1953	49.218	653	÷ 12	641	49.859
1954	49.859	660	÷ 1	659	50.518
1955	50.518				

1) tallet er påvirket af revisionsrettelser.

2) den stærke stigning skyldes indlemmelsen af Jerne 1. april 1945.

Som det fremgår af foranstående oversigt, er folketallet i Esbjerg nu oversteget 50.000, idet det i løbet af 1954 er steget fra 49.859 til 50.518.

Begivenheden markeredes på den måde, at borgmesteren på byens vegne overgav byborger nr. 50.000 en sparekassebog med indestående 1000 kr.

Gammelt og nyt mødes i den unge købstad. I forgrunden Boldesager skoles friluftsbad, midt i billedet den gamle »sognefogedgård« fra 1809, i baggrunden (midt for) jubilæumsstiftelsen, bygget af Esbjerg kommune i anledning af købstadens 50 års jubilæum nytårsdag 1949.